

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Stephan Jørgensen,
Efterretninger
om
Aalborg Rjbstæd.

1816

Efterretninger
om
Faaborg Kjøbstæd.

Et
Bidrag til Fædrelandets
Statistik,

ved
Stephan Jørgensen,
Justitsraad og Afsætor i den kongelige
Lands Overret

i
B i b o r g.

Obense 1816.

Trykt, paa Forfatterens Bekostning, hos S. Hempel,
Cler af Fyens Stifts Adressekomtolv og Bogtrykkerie.

C'est dommage, que si peu de personnes
veulent s'intéresser pour la bonne cause.
On peut bien comparer la Sincérité de la
plus grande partie, avec le barometre, dont
le mercure monte, ou baisse, selon qu'il,
fait froid ou chaud.

*Le Prince et le Juge (Poëme dramati-
que par Pierre Wiborg.)*

Hans Hojhed
Prinds Christian Frederik
til Danmark,
Gouverneur i Syen,

underdanigst tilegnet
af
Forfatteren.

„Derfom alle Kjøbstæders Magistrater eller Byefogder (ſiger Byefoged Bluhme i ſin Beſkrivelse over Middelfart) bleve paalagte at forfatte og til Stiftsbefalingsmanden indſende en Beſkrivelse over de dem anfortroede Kjøbstæder, med Forſlage ſaavel til ſammes, ſom andre Kjøbstæders Opkomſt, kunde Værket ſnart blive complet og almeennyttigt“ og jeg tilføier: at der neppe vilde gives et kraftigere Mittel, end dette, forudſat at ſlige Indberetninger eller Forſlage offentlig blev bekjendtgjorte, til at op-

II

vække den hos Embedsmanden saa ønskelige Emulation, til, efter yderste Evne, at opfylde sit Kald; thi hvem kunde vel være saa ligegyldig ved sine Medborgeres Dom, at han ei skulde frygte for at udsætte sig for offentlig Dadel, og paa den anden Side, hvilken Trøst for den retskafne Embedsmand, naar ham paa denne Maade gaves Leilighed til offentlig at kunne aflægge Regnskab for sin Opførsel!

Ja, ogsaa for den tiltrædende Embedsmand vilde det være til ikke liden Nytte, naar han i saadanne af sine Forgjængere afattede Skriftlige eller trykte Relationer, kunde, som i et Register over de vigtigste Grene af hans Embede, strax finde den Veiledning han behøvede.

III

Nærværende Topografie er vel kun en Fortsættelse af nogle statistisk = oeconomiske Efterretninger om Faaborg Kjøbstad, som jeg i Sommeren 1804, Aaret før jeg forlod mit derværende Embede, som Bysfoged, havde den Ære at overlevere til Præsidenten i det Kongelige Danske Kancellie, da han paa sin Embedsreise igjennem Fyen opholdt sig i Faaborg, og derfor ikke just saa fuldstændig, især med Hensyn til de senere Forandringer i Skolevæsenet ic., som jeg ønskede at kunne levere den til Trykken.

Imidlertid tør jeg smigre mig med, at fra hvilken Synspunct Man end vil betragte dette Arbeide, det dog ikke vil være uden al Interesse for dem, som ønske at kjende noget til denne Bys Forfatning; og

IV

at det, kjøndt længe færdigt, først, efter
flere Aars Forløb, nu udkommer, maa
tilskrives Tidssomstændighederne.

Viborg den 2 April 1816.

Sørgensen.

I.

Faaborg Kjøbstæds Beliggenhed og Oprindelse.

Faaborg hører, efter Amternes nuværende Inddeling i Fyen, under Svendborg Amt, og regnes med Føie, især for dens skønne Beliggenheds Skyld, iblandt de smukkeste af Dannemarks mindre Kjøbstæder. *)

Vist nok have de saakaldte Svanninge Banker, der ligge Nordost for Byen, og

---

*) For ikke længe siden er udkommen en smuk Prospect af Faaborg, som jeg i den Henseende vil henvise til.

hvorfra Man, paa den ene Side, i en lang Afstand, næsten intet øiner uden den sørgelige Gyvel (Scoparium) ikke noget tiltrækkende for den blotte Tilfuer; men selv dette Øde, i en ellers saa dyrket og fortryllende Omegn, forekommer mig ikke som nogen just ubehagelig Afveerling; og hvad bemeldte Banker angaaer, da, naar det af Grevsfabet Brahesmindes ophyste Besidder, for saa Aar siden, begyndte Skov-Anlæg maatte lykkes, som Man har al Grund til at haabe, ville de snart faae et andet Udseende; og vore Efterkommere skulle da igjen see disse nu fremragende nogle Strækninger i deres forrige stolte Skikkelse. *)

---

*) At de her omtalte Banker i ældre Tider have været overgroede med Skov, vise tvende Breve fra Dronning Margaretha og Erich af Pommern, hvoraf jeg dog kun har fundet en løs Afkrivet i Byens Archiv; thi det hedder deri: „Saaborg Byes Indvaanere skulle, ligesom i forrige Kongers Tid, nyde frie Brændsel og Græsning i vore Skove omkring Byen.“ (in Sylvis nostris villam undique circumdenti-

Naar Faaborg er anlagt, vides ikke, men jeg formoder, at der, hvor Byen nu staaer, eller ikke langt derfra, maaskee paa det saakaldte Seebjerg, hvorfra haves den videste Udsigt til Søen, det Man, for Søerøveriets Skyld, fornemmelig saae paa ved slige Anlæg, forhen har staaet et Kastel eller Kongeborg, da dens Waaben er et i tvende lige Dele adskilt Kastel, der ligesom viser, at Byen er fremstaaet af sammes Ruiner; og denne Formodning bestyrkes end mere ved et gammelt Sagn om at den tilforn har været befæstet og omgivet med Volde, endstjændt deraf ikke findes mindste

---

hus. — Ja ogsaa der, hvor Faaborg nu er bygget, maa upaatvivlelig heit oppe i Oldtiden have været Skov, maaskee en kongelig Dyrcheuge, da lige over for den Gaard, jeg beboede sammejeds, fandtes paa samme Tid, ved en Brønds Kastning, et Horn af en Kronshjort, med flere Takker, som gandske var forstenet, omtrent 3 Alen i Jorden, og som jeg, for sin Markværdigheds Skyld, har indsendt til Kommissionen for Oldsager.

Spor nu for Haanden. Selve Navnet Faaborg synes ogsaa at have nærmest Hentydning derpaa, da Fion, som er et gotisk Ord, betyder en Adskillelse, hvoraf Man jo endog vil hidlede Navnet Fyen (Fionia) *) og ved Borg, som bekjendt, forstodes for-
 dum en Fæstning eller befæstet Slot; thi omendkjøndt Byen, efter denne Etymologie, egentlig skulde hedde Fionborg, saa er dog intet rimeligere, end at dette Navn, ved Tidens Længde og Sprogets Forandring, kan være bleven forkortet, først til Fionborg og derefter til Foborg eller Foburg, under hvilken Benævnelse det paa flere Stæder, saavel i danske som fremmede Skrifter forekommer, indtil det endelig er bleven forvandet til det, for Udtalen, blødere Faaborg. Dens ældste Privilegier skal være givne af Kong Erich, Aar 1251. **) Mod-

---

*) vide Joh. Stephan, in annotat. ad Saxo-
 nem gramaticum Pag. 18, 19.

**) Holbergs Geographie ved Jonge, Tom. 5, Pag. 329.

sige det tør jeg vel ikke, da jeg ei har været saa heldig at kunne faae fat paa disse Privilegier, enten i Original eller Affkriv. Men tvivlsomt er det dog altid, da man veed, at bemeldte Konge, med Tilnavn: Plooppening, blev dræbt Aaret før af sin Broder Abel, som efterfulgte ham i Regjeringen; og snarere skulde jeg derfor troe, at de forskrive sig fra en af de foregaaende Konger af samme Navn, i hvilket Fald Byen da maa antages at være fra det 12te Aarhundrede, som den tidligste Tidspunkt for de danske Kjøbstæders Opkomst. *)

Af Gaarde og Huse har Faaborg i alt 250 Nummere, hvoriblandt de vigtigste offentlige Bygninger ere Kirken og Raadhuset. Kirken, som kaldes den Helligaands Kirke, ligger i den østre Ende af Byen, og til-

---

*) Synopsis Hist. danic. Pag. 228. Hst. Prof: Anchers Lovhistorie Tom. 2, Pag. 319.

hørte, før Reformationen, et Munkelofster af samme Navn, hvoraf Levningerne endnu sees i den saakaldte Klostergade. Saa Kirker findes saa rummelige og lyse som denne — ikke at forglemme dens smukke Altertavle med sine trende Afdelinger, af hvilke den ene, efter den anden, hver sin Tid af Aaret, fremstilles til Skue for Menigheden, under Gudstjenesten. Men Kirkegaarden er for liden, i Tilfælde, at der skulde indtræffe en meer end almindelig Mortalitet, og det var derfor saa meget mere at ønske, at Forslaget om en nye Kirkegaards Anstæffelse uden for Byen, paa det snarreste kunde blive iværksat. Som et Appendix til denne Kirke kan Man ansee Taarnet af den gamle Sognekirke, St. Nicolai Kirke kaldet, der staaer omtrent midt i Byen, da Klokkerne hænge der, hvormed ringes sammen til Gudstjenesten.

Kirken selv blev, for dens Brøstfældighed, nedbrudt i Aaret 1550.

Raadhuset ligger paa Torvet; det er allerførst opbyggt af den nedbrudte Kirkes Materialier, som med Kongelig Tilladelse dertil bleve anvendte, siden ombyggt Aar 1755, og nu atter forandret og tildeels ombyggt i indeværende Aar 1804, ved Hjælp af det, der indkom for den, til dette Brug, med Cancelliets Tilladelse, bortsolgte Magasinsgaard, en stor men salbsfærdig, Bygning, som tilhørte Byen og forhen har været brugt til Indquartering.

Her holdes Byetinget og ligesaa Herredsting for Salling Herred. Arresterne for de grovere Forbrydere vare her, som fordem, paa de fleste andre Stæder — sæle underjordiske Huller — som med alt det, dog langt fra ikke svarede til den derved attraaede Sikkerhed.

Men, Held dig, Faaborg! denne Mangel er nu afhjulpen! og kan du end

ikke rose dig af at være den af Stiftets Kjøbstæder, hvor der, overeenstemmende med Landfaderens Willie, allerførst blev sørget for Fængsternes bedre Indretning — saa tør jeg dog dristigen sige, at der neppe nogensteds nu findes mere anordningsmæssige Arrester, end her.

Ved Siden af Raadhuset er et Sprøitehuus, hvori Byens offentlige Brandredskaber forvares. Brand-Forsikrings-Summen for alle Bygningerne tilsammen er nu for Liden 159,800 Rdlr.

II.

Byens Markjorder.

Jorderne til Faaborg udgjøre omtrent 245 Tønder Land, geometrisk Maal, og staae for Hartkorn 40 Tdr. 5 Skpr 1 $\frac{2}{3}$ Fdk., hvoraf 1,677,130 $\frac{7}{7}$ □ Allen efter Vedkom-

mendes Angivelse for Skatte-Commissionen, bestaae i Fælleds-Jorder, det vil sige: uindhegnede; thi de ere for længe siden ved Kjøb og Salg udgaaede af deres første Fælledskab. De øvrige ere alle indhegnede og inddeelte i forskjellige Løster. Af publikke Jorder gives ingen, undtagen de, som tilhøre Sognepræsten, Kirken og det herværende Hospital samt Hospitalet i Odense, der efter Reformationen blev doteret med alle de Jorder, som forhen tilhørte den Helligaands Kloster. I Almindelighed er Jorden her til Vnen, af Naturen, sandig, men ved Tid og Gjødsel, saaledes forbedret, at den, naar ingen stærk Tørke indfalder, giver Græs og Korn i Overflod. Derfor regnes for det meste kun $\frac{1}{3}$ □ Men til een Tønde Land og den gangbare Priis for en saadan Tønde Land er fra 2 til 300 Rd.

I de ældre Tider strakte Byens Jorder sig langt videre, nem og paa den ene Side lige til Hovedgaard. Hvedholm, hvor-

(2)

under den nuværende Hovmark, som i den tidligere Tid er magelagt af Eieren mod anden Jord, til Bondebyen Horne, formodentlig dengang har været indbefattet, og paa den anden, til Bønderbyerne Diernes^{*)} og Kalleko.

Dette sidste sees Man især af et Sandemændstog, angaaende Markstjættet imellem Faaborg og Diernes samt Kalleko Grunde, afhjemlet inden Salling Herredsting den 1 Septbr. 1579; og nogen Grund maatte det vel ogsaa have veri, at Kong Erich Menved, ved sit aabne Brev, dateret Nyekjøbing 1313, gav Faaborg Borgere frie Græsning, Ibebrand og Gærdsel paa Diernes, Horne og Svannings Marker og Eftormaale.

---

*) Diernes Sogn er Annexet til Faaborg og Kirken i Diernes bekendt deraf, at den skal være indviet de 11000 Jomfruer til Ære. vide Dansk Magas. Tom. 1. Pag. 234.

Men Tid efter anden ere disse Frihede tabte, og Lørdene folgte fra Byen uden at Man veed, naar eller paa hvad Maade, til de nærmeste Godseiere; og paa samme Maade — hinc illæ lacrymæ! er Faaborg ubentviol tillige bleven skilt ved sin Egenerrettighed til at fiske i Sundet, den saakaldte ikke ubetydelige Færsvandsøe, som paa den nordøstlige Side omgiver Byen og paa hvis modsatte Side ligger den lille nydelige Lund, som kaldes Prises Hauge, men nok rettere skulde hedde Priorens Hauge, fordi den ventelig har tilhørt det forhen omtalte Helligaands Kloster, eller sammes Prior.

Nu tilhører den Baroniet Holsteenshuus, saavel som den tæt ved liggende Skov, med sin herlige lange Allee; men, til Gode for Eieren! staaer Nydelsen af disse Promenader enhver Byens Indvaaner aaben,

Endnu maa jeg anmærke, at Borgemeesterne i Faaborg, fra umindelige Tider, have nydt 4 Køers Græs frie, i Svanninge Byes Søbjergs, eller Seebjergs Mark, naar denne ikke var besaaet, som deres Eftermænd, Byefogderne, endnu nyde godt af, med den Forandring, at istædet for en Græsningslod paa 1 $\frac{2}{3}$ Hoved, er nu udlagt til dette Embede, ved Svanninge Byes Udskiftning, et Areal af 15 Skjæpper geometrisk Maal, nærmest Faaborg, som jeg har ladet indhegne, tildeels med Steenbige og beplantet Digerne overalt med levende. Hvorledes de gode Borgemeestere ellers ere vedblevne i Besiddelsen af denne Herlighed, kjøndt Faaborg Borgere tabte sine — er mig rigtig nok en Gaade; men som ikke staaer til at opløse.

Opfigten med Hegn og Fred er overdraget til en Mark-Oldermann, som vælges iblandt Jordejerne.

III.

Indvaanernes Antal og Næring.

Ved Folketællingen i Danmark, som efter kongelig Befaling blev foretaget i Aaret 1801, befandtes udi Faaborg Kjøbstad, i Folge en af min Formand i Embedet, afgangne Hr. Generalauditeur, Byes og Herredsso-geb Deblau, efterladt Fortegnelse, si alt Unge og Gamle, af begge Kjøen, 1061 Personer; og efter listen paa de siden Fødte og Døde antager jeg, at Byen har endnu omtrent samme Folkemængde.

Deriblandt er Antallet paa de egentlige Borgere eller Næring drivende, foruden nogle Pensionister, som opholde sig her, deels ci- vile, deels militaire, samt Kjøbmandskarle, Svende og Dreng:

- 5 Kjøbmænd, som handle en gros:
- 13 dito, som drive Smaahandel; hvoriblandt
- 7 boefatte Jøder.

- 1 Robberhandler.
 7 Baadførere og Færgeskipper.
 17 Brændeviinsbrændere.
 2 Gjæstgivere, som logere Rejsende.
 7 Vertshuusholdere.
 1 Urtegaardsmand.   1 Kludehandler.
 Professionister, som have Laug:
 18 Skoemagere.   6 Feldberedere.
 10 Skrædere,   5 Smede.

Uden Laug:

2 Malere.	1 Kæbstager.
1 Urmager.	3 Linnevævere.
1 Gjørtler.	2 Haarvævere.
3 Sæddelmagere.	7 Snebfere.
3 Bødfere.	1 Dreier.
4 Bagere.	1 Pompemager.
1 Seilmager.	3 Slagtere.
5 Muurmestere.	1 Robbersmed.
2 Glarmestere.	2 Lømmemænd.
1 Bliffenslager.	3 Hattemagere.
1 Glasfliber.	1 Farver.
1 Bogbinder.	2 Træstoemænd.
2 Barberere, der tillige ere Haarstærere.	1 Kalksager.
	1 Skorstensfeier.

1 Skoeffikler.	2 Friemestere.
1. Broelægger.	1 Knapmager.
1 Fiskebløder.	

Mængden af blise Professionister have nok at fortjene; og Skoemagerne affætte især en betydelig Deel af deres Arbeide ved fremmede Markeder. Kun Skade! at Byen mangler et ordentligt Garverie.*) Korn-Malingen besørges ved tvende Møller, en Hestemølle, som ligger midt inde i Byen, og en hollandsk Veirmølle med Grubbeværk, hvorved tillige er en Tørremaskine, beliggende ved Vesterport, som begge ere privat Eendom. For endeel Aar siden skal ogsaa have været en Stampemølle, strax udenfor Østerport; men den er nedlagt, og for dem, hvis Jorder grændse til Sundet, var det vist nok en Fordeel.

---

*) Dette Savn er dog nu afhjulpen.

IV.

Handel, Skibsfart og Fiskevei.

Den meeste Handel drives paa Norge, Østersøen og Kjøbenhavn, med Korn og Fedevare, som opkjøbes enten af Kjøbmændene selv, paa Herregaardene, eller bringes hertil, ved Landprangere, fra de fjerneste Egne i Landet. Maaskee kunde det synes urigtigt, at Kjøbmændene her betjene sig af saadant et Middel, som sidstmelbte; men jeg gad nok vide, paa hvad Maade de ellers skulde blive forsynede med hine, til deres Handels Fortsættelse, fornødne Vare, saalænge det fordærvelige Landprang ei gandske kan vorde hævet — eller, med andre Ord: saalænge andre Kjøbstæders Handlende i Tjen og især deres mægtige Rivaler i Svendborg, ikke kunde blive enige om at undvære dette Middel. *)

*) Som et Beviis paa Faaborg Kjøbmænds Ugyldig: nyttighed, naar det gjælder om at tjene deres Medborgere, eller at bidrage til en eller anden

Imidlertid findes ogsaa Kjøbmænd i Faaborg, som drive en mere udbredt Handel og hvis Skibe tillige besøge andre udenrigske Havne — endog i Middelhavet. *)

Hvad de kunde affætte hjemme, berom vidne deels anseelige, med allehaande Vare opfyldte, Pakhuse og Lommerpladse.

Stundum komme ogsaa fremmede Fartøier hertil — meest svenske — med Lommer og Jern.

almeennyttig Foranstaltning, skulde det derfor ikke være upassende her at anmærke, at da jeg, i Anledning af dette Landprangerie, søgte igjen at indføre den gode — men i mere end Mand's Munde ukjendte, — Skik, at Bønderne i Herredet skulde føre deres Vare hen til Torvet, saaledes som af Kong Christian IV var befalet hver Løverdag, fandt jeg endog den største Beredvillighed hos Kjøbmændene i at bidrage til dette Qiemed's Opnaaelse.

- *) Betslageligt! at den sidste Expedition saa gandske mislykkedes; dog dette Stød var kun lidet imod hvad disse driftige Mænd siden maae have felt under Krigen med Engelland.

Af hjemmehørende Fartøier har Faaborg i alt 23, store og smaae, hvoraf det største er paa 47 Commerce-Læster og det mindste 1½; og under sammes Told-District befandtes ved sidste Søe-Session, af indrullerede Søefolk 26 i Hoved-Rullen, 38 i Extra-Rullen og 21 i Ungdoms-Rollen, tilsammen 85, Skipperne Iberegne.

Skibsbroen er bygt af nye i Aaret 1723, men forlænget Aar 1755, med 36 Alen og tillige forbedret med Fløie paa 21 Alens længde, som tilligemed den lige overfor liggende Dhyrborg-Obbe indslutter Havnen, der er saa dyb, at de største af Byens Fartøier kunne ligge med fuld Labning, lige tæt til Broen.

Til Skibsbroens Vedligeholdelse er med Kongelig Bevilling af 12 Juli 1799 hentagt visse Broe- og lastepenge i 10 Aar, der udgjøre imellem 3 a 400 Rd. aarlig, for hvis Anvendelse Broe- og Havne-Commissionen aflægger Regnskab hvert Aar; men

Som Man snart erfarede at Havnen alligevel, ved den lidelige Tilføining af Sand, som Strømmen med visse Vinde Indfylder, vort faa Aar vilde blive mindre brugbar, anstaaftedes tillige en Mudder-Maskine, hvorved Havnen nu ikke allene stedse kan holdes ryddelig, men Dyndet derhos komme til Nytte, som Fyldning, paa det Sted, Man har indtaget fra Fjorden til Skibsbygger-Pladsen. *)

- *) Med Fornøielse forestiller jeg mig endnu denns Havn med den herlige Udflugt hen over Søen og den hele Plads som omgiver den, lige til de skønne Gauger og Lusthuse, hvor alt var Liv og Virksomhed. Men hvad der især gjør mig dette Sted uforglemmeligt, er, at det var her, jeg første Gang mødte min Konge, som Kronprinds, da han den 19 Septbr 1802, om Morgenen, steg i Land ved Naaberg Skibsbroe, efter en lykkelig Overfart fra Fynshavn; her — hvor jeg med saamange af Byens og Omegnens værdige Mand, den 16 Mai, Aaret efter, atter havde den Lykke at see og tale denne elskede Fyrste, da han med sin byrebare Gemalinde, vor nuværende Dronning, og Datter, Kronprindsessen, igjennem en Skare af glade Tilskuere, ledsaget af alle vores Quæter, steg om

Fiskeriet her til Byen kunde vel være en rigtig Næringskilde for flere af Indvaanerne, da der falder en betydelig Mængde Strandfisk, saasom: Lorf, Ual, Flynder, Billinger, Silb, Rødspetter m. m., hvoraf Rødspet-
 petterne især ere overmaade fede og vel-
 smagende; men Strandfiskeriet ere Beboerne
 paa de omkringliggende smaae Der, Bjørnøe,
 Avernakøe, Døise og Lyøe, nu engang

---

bord paa den smukke Jagt, som en af Byens
 første Kjøbmænd, Capitain Ploug, paa egen
 Bekostning, til den Ende, havde ladet indrette,
 og endelig her — at jeg paa en skøn Sommerdag
 den 24 s. M. nød det, forhen usædte interes-
 sante Syn, at Fjorden ligesom var bedækket af
 en Flaade af 27 store og smaa Jagter, som
 vare satte i Requisition til at transportere en
 Commando af 377 Mand Artillerister, 12 Offi-
 cerer og 34 Underofficerer, med 3 Brødvogne
 og 2 Heste herfra til Fyenshav. End erindrer
 jeg, at det var ved denne Leilighed, at jeg havde
 den Glæde, kort efter, i Folge Hans Kongelige
 Høiheds Befaling, at tiltjendegive Faaborg Byes
 Indvaanere Høistammes særdeles Tilfredshed
 med den Velvillighed, disse havde vist Jimod
 Artillerie/Detachementet paa dets Marsch igjen-
 nem Faaborg.

komne i Besiddelse af, og Fiskeriet i Sundet vilde de paagrændsende Løbseiere påafstaae at være dem ene tilhørende. Imidlertid er heeringen Mangel paa Fisk, enten af det ene eller andet Slags, da bemeldte Deboere dagligen bringe deres Fangst hertil; og fra Herregaardene Brahetrolleborg og Hvidkilde kan faaes for en Bagatelle, hvad Slags Færskoandsfisk, man forlanger.

Undertiden komne ogsaa jydskt Skuder hertil med tør Fisk.

Da afskillige Rejsende gaae over Faaborg til Wands, til Kiel, Flensborg og flere Stæder i Holsteen, skaffer dette ogsaa de herværende Baadførere og Færgeskippere en ikke liden Fortjeneste; men om denne vil vedvare længere end til den nye Landevei fra Nyborg til Færgestedet Bønden, som overfjærer Weien til Faaborg, paa en halv Hjerdingmiils Afstand derfra, kommer i Stand, kunde maaffee drages i Tvivl. Dog er det ikke sandsynligt, at heri skeer nogen Forandring,

saalænge de Keskende, som mere see paa deres Bequemmelighed, end Udgiøter, ikke kunde faae ligesaa godt Logis og ligesaa gode Fartøier i Bønden som i Faaborg.

V.

Byens Embeds- og Bestillingsmænd.

Ved Byens Embedsmænd forstaaer jeg deels de Kongelige eller af Overøvrigheden indsatte — og deels dem, som enten udnævnes af Byefogden, eller vælges af Borgerstabet, efter Byefogdens Forslag. Til de første høre:

a) Kirkebetjenternes:

Sognepræsten.

Den residerende Capellan. *)

---

*) Istedet for residerende Capellan er der nu en ordineret Katechet, som tillige er første Lærez ved Borger-Skolen.

En personel Capellan.

Chorbegnen.

b) - Rættensbetjente.

Bysfogden, som tillige er Herredsfoged i
Salling Herred.

Byskriveen, som tillige er Herredsskriveen i
bemeldte Herred.

En Procurator, som boer i Bysen.

To Sagførere.

c) Soldbetjentene:

Toldinspectøren.

Toldcasfereren.

Underbetjentene.

d) Veiermesteren.

e) Ved Medicinalvæsenet.

En Districtschirurgus.

En Apotheker.

To examinerede Gjordemødre.

*) Navnende Apotheker Bøving har gjort sig fortjent ved en medicinsk Urtehauges Anlæg af omtrent 2 Ton-
der Lauds Størrelse, tæt ved Bysen.

f) Postvæsenet.

Postmesteren.

En Postfører, som lønnes af Postmesteren.

Til de andre Embedsmænd:

3 Repræsentanter for Borgerflabet, hvoraf den ene er Formand.

4 Taxereborgere.

4 Fattigforstandere.

1 Hospitalsforstander.

2 Havne-Commisfaires, af hvilke den ene tillige er Dvarantaine-Commisfair.

1 Kirkeværge og 2 Forstandere.

2 Forligelses-Commisfaires.

2 Overformyndere.

4 Rodemestere, som indkræve Byens Skatter.

4 Rodemestere, som bruges ved Extraskatte-Mandtallerne. *)

2 Politiebetjente, som tillige ere eedsporne Stævnevidner.

1 Opsynsmand ved Befordringsvæsenet.

---

*) Vortisfalder nu siden Extraskattens Ophævelse.

4 faste Vognmænd, som ved en Raadstue-
samling den 25 April 1803 have paa-
taget sig, efter Omgang, at befordre
de Reisende.

1 Arrestforvarer.

2 Vægttere og 1 Fattigfoged.

VI.

Borgervæbningen og Brandvæsenet.

Det borgerlige Militaire bestaaer af 2 Af-
delinger, af hvilke den første er 100 Mand
stærk; den anden imellem 60 og 70, for-
uden en Capitain, som har Overkomman-
doen over begge Afdelinger, en Adjutant,
2 Lieutenanter, en Fændrik og 8 Underof-
ficerer samt en Trommeslager og en Piber.
Fahnen er af blaat Atlas, med gule
Silke-Fryndser; Uniformen for Officerer
og Underofficerer blaa Kjortel med rød
Krave og Opflag, blaa Pantelons og hvid
Vest, samt rund Hat med hvid Fjeder,

(3)

Halvstøvler og Sidegevæhr. Desuden bære Offisererne Guld Epaulets.^{*)} Mandskabets Armatur bestaaer af 140 Bajonetgevæhrer og 100 Patronstæsker, med Vandelerer, som forvares i et dertil indrettet Værelse, paa Raadhuset.

For at tilveiebringe de manglende Gevæhrer har man været nødt til at ansøge Regjeringen om Hjælp; og i Følge det Kongel. danske Cancellies Skrivelse af 1 Octbr. 1804 kan Borgervæbningen i Faaborg nu erholde det fornødne Antal fra det grevelige Schimmelmanske Fideicommiss, imod at der til Fideicommisset udstædes en Obligation for Beløbet mod 4 prCt. Rente og afdrages aarlig paa Betalingen af hver Borgermilitair af 1ste Afdeling 3 Mk. og hver i anden Afdeling 2 Mk.

---

*) At dette Udmærkelsesstegn ikke længere bruges, kan man vel formode.

Exercit-Pladsen er uden for Byen, ved Griibbe-Mollen; paa den Plads, hvor ellers holdes Hestemarked.

Strax efter Slaget den 2den April havde Faaborg ogsaa sit Frikorps; men formedst en Collision, som opstod imellem Chefen for dette og Borger-Kapitainen, i Anledning af Reglementet om Borgervæbningen i Kjøbstæderne af 4 Juni 1802, er samme nu opløst og Mandstabet fordeelt imellem begge Afdelingerne af det borgerlige Militaire.

Jøvrigt fortjente dette Korps enhver Kfenders Bifald, saavel for dets gode Holdning, som for dets Raskhed og Orden i Manøvreringen.

Endnu maa jeg, for sin Mærkvaerdighed, nævne en gammel Fahne, der gjemmes paa Raadhuset, af hvidt Taft, hvorpaa staaer følgende Inscription med forgyldt

(3°)

Bogstaver, som, saa simpelt bemænd er,
dog aander den reene Patriotisme: *)

Fredelig Tiid, gid Kongens lid vær herlig
alle Dage,
Mandhaftig troe, for Landsens Boe, følg den
eedsorne Siage.

Salling

Herreds

Fahne 1700,

O! Gud, vor Gud, dit Engle-Bud lad Kon-
gen vel bevare.

Strid selv med os, mod Fiendens Truds hæne
Riger at forsvare.

Herredsfoged

Peter Falenkam:

Et Brandkompagniet herer 56 Mand,
foruden Offisererne, som ere:

*) Rentelig er denne Fahne bleven til, i Anledning
af den af Kong Frederik den 4de samme Aar
indrettede Landmilitie.

- En Brandinspæctor
 En Brand-Assistent
 To Brandmestere
 To Sproitemestere
 To Straalemestere og deres Assistentør.
 Brand-Redskaberne bestaae af 3de Sprøitør,
 hvoraf den største har tvende Slanger, hver
 ongefær 30 Alen lang og staaer paa en ber-
 til indrettet Vogn, med 4 Hjul, samt
 Stiger, Kar, Spande og Hager, som alt
 er vedligeholdt paa det bedste; ligesom
 der, ved jevnlige Mynstringer paa Torvet,
 bliver sørget for Brandfolkets Dvælse.

VII.

Offentlige og Umyndiges Midler.

Uf offentlige Stiftelser, som have Formue,
 gives ingen andre, end Kirken og et ved
 samme liggende Hospital, som er stiftet af

Borgemeester Jacobsen Aar 1676, for 8 fattige Borger-Enker af Byen. Kirkens Indtægter bestaae i dens Tienbe, som bortforpagtes ved Auction, for 1 a 200 Rd. aarlig, Renten af dens udestaaende Kapital, der efter sidste Regnskab var 300 Rd., Leien af dens Jorder, som er 6331 □ Alen, og hvad der indkommer for Stolestader, Liigs Nedsættelse, Klotter ic.

Desuden tilfalder Kirken 200 Rd. efter Sold-Inspector Orns Gavebrev af 21 Juli 1795 og Huset No. 205, der tilhører en gammel Pige her i Byen, ved Navn Maren Mortensdatter, efter hendes Gavebrev, af 24 Marts 1798, men ikke førend bemeldte Legatores ved Døden ere afgaaede.

Hospitalets Formue bestaaer deels i en udestaaende Kapital, meest Kongelige Obligationer, af Beløb 1443 Rd. 3 Mk. 7 S. og deels i Jorder, af 29,822 □ Alen, som ere skjenkede af afdøde Niels Juul Schion-

ning, Hans' Kjerumgaard og Agent Ploug, hvoraf den aarlige Leie, Haugepladsen ved Hospitalet undtagen, beløber 13 Rd. 5 Mk. Videre er et Legatum paa 400 Rd. af Christen Erreboe og hans Kone af 11 Decbr. 1768 og et dito paa 200 Rd. af Bager Jens Jøer Boesen og Hustrue af 17 Decbr. f. A., hvoraf Renten uddeles til hvert Aars 11te Decbr. af Sognepræsten, i Bysfogdens og den residerende Kapellans Overværelse, den ene Halvdeel til Hospitalets Lemmer og den anden til andre Huusarme af Byens Indvaanere.

For de aarlige Indkomster, Hospitalet forhen havde af Bøder, frivillige Gaver, Tavle- og Blokkepenge, samt for Kjøb og Salg, hvilte nu tilhønde Fattigkassen, nyder det i Refusion af Fattigvæsenet, Penge til Lørb iberegnet, 80 Rd. aarlig.

Besynnderligt nok! at Faaborg, frem for alle andre Kjøbstæder, har det Privilegium,

som man vel kan kalde det, at Sognepræsten og Byefogden sammesteds ere Directører baade for Kirken og Hospitalet, og som en Folge deraf decidere Regnskaberne for begge bemeldte Stiftelser, hvilket grunder sig paa et Reskript af 1539, som er igjentaaget ved et seener af 11 Octbr. 1778 og indført i Faaborg Kirkebog for samme Aar, hvorefter Hospitalet saavel som Kirken er fritagen for Stiftamtmandens og Biskoppens Kontrol.

Kirkens Regnskab aflægges af Kirkeværgen og revideres af Forstanderen; Hospitals-Regnskabet af Hospitals-Forstanderen.

Endelig anmærkes, at Frue Agentinde Ploug ogsaa har stiftet et Hospital for 8 fattige Søefarende, eller deres Enker; men saalænge hun lever, har det Offentlige, efter Foundationen, intet at gjøre med Bestyrelsen.

Af Umyndiges Midler indstaae under
Byens Overformynderie, efter Overformynde-
rie-Regnskabet, i alt 2920 Rdlr. 5 Mk.
7 ß., hvoraf 655 Rdl. ere udlaante imod
anordningsmæssig Pant. Resten staaer i
Kongens Kasse.

VIII.

De Fattiges Forsørgelse.

Antallet paa de Fattige, som nyde Under-
støttelse og umiddelbar henhøre under Fattig-
Kommissionens Bestyrelse, er for nærværen-
de Tid, i alt 27 gamle Mænd og Koner,
hvoraf 6 ere i første Klasse. Den høieste
Portion er 3 Mk., den mindste 12 ß. ugent-
lig.

Til disse Udgifter haves, for i Aar,
foruden andre smaae Bidrag og det der ind-
samles i Fattigbøsserne:

a.	Fattigtasens Beholdning fra	
	i Fjor, som var = =	76 Rd. 38 ß.
b.	frivillige Bidrag, som Ind-	
	vaanerne have tegnet	
	sig for = = = = =	450 — = —
c.	efter Paasætning = = =	4 — 48 —
		<hr/>
	tillsammen =	530 Rd. 86 ß.

som Man har anseet tilstrækkelig, i Betragtning af, at endeel af de Almisfendende endnu ere i Stand til at tjene noget til Hjælp, og da Priserne paa de nødvendigeste Huusholdnings-Artikler, nu for Tiden, dertil ere forholdsmæssige, saasom:

    Kug a Lb. 4 Rd., Byg 3 Rd., Havre 2 Rd. 3 Mk., Væster 4 Rd., Kjøb a Lpb. 7 Mk., Flesk 9 Mk., Smør a Lbn. 36 Rd., Talg Lpb. 3 Rd. I Henseende til den Afgift, som i Følge Reglementet for Fattigvæsenets Indretning af 5 Juli 1803 § 42, skulde lignedes paa Byens Grundtart, er Man indgaaet med Forestilling til det

Konigelige Danske Kancellie om at faae samme reguleret saaledes, at til Fattigvæsenet næste Aar, og saa længe til den nye Grundtært bliver bestemt, skal svares i Skill. af hver Grundtærtens Tal.

Nogen egentlig Spindestole, eller anden Arbeids-Anstalt er vel endnu ikke oprettet her; men indtil saadant kan erholdes, har Kommissionen, saameget som mueligt, serget for at give de Fattige, som ere arbeidsføre, Leilighed til aparte at fortjene noget til Hjælp til deres Underholdning, og til den Ende har Man, iblandt andet, ladet saa mange, som lystede, nyde frie Undervisning i Haarspinderiet, som det letteste af al Slags Spind, forsynet dem med Materialier, betalt Spindeløen o. s. v.

Forresten være det sagt til Ære for Faaborg Byes Indvaanere, at flere Aar, ferend denne nye Indretning af Fattigvæsenet i Kjøbstæderne, som paa Landet, blev

anordnet, hvide man der allerede en ordentlig Fattig-Kommission af nogle af de anseeligste Borgere, som i Samfund med Sognepræsten og Bysfogden, paa enhver muelig Maade, sørge for at afhjælpe de derværende Fattiges Trang.

IX.

Underviisnings- og Arbeids- Anstalter.

Af offentlige Underviisnings-Anstalter har Faaborg ikkun een, saa kaldet Christendoms-Skole, der er opbyggt af Levingerne af den forrige Latinskole, som blev nedtaget i Aaret 1740, hvor Chordeggen, en gammel affældig Mand, ene skal give Underviisning, endog i Regning og Skrivning — til henved 70 Børn.

Saa stort er Antallet paa nærværende
Lid af de Børn, som kun søge Skolen.

Sandelig! jeg veed ikke, hvo af dem
der er meest at beklage — enten Læreren,
om hvem det vel her med rette kunde siges:
quem Jupiter odit, sacri præceptorum —
eller Børnene; naar de alle paa eengang
mødte og fulde indspærres i dette lille Rum;

Men endelig er denne Anstødsstien nu
hævet, da bemeldte Degn har, efter de ham
gjorte Præpositioner, erklæret sig villig til
at resignere, imod en vis aarlig Godtgø-
relse, paa denne ham, som Skoleholder, for-
værende frie Bopæl; og da Pladsen, former-
delst sin Veligheden og Størrelse, i øvrigt
ikke er uskikket dertil, saa er i Følge heraf
indsendt et Forslag til det Kongelige Danske
Cancellie, med Tegning og Overslag, til en
ny rummeligere Skolebygning, istædet for
den nærværende, saaledes, at der foruden
de egentlige Skoleværelser tillige kan blive

en beqvem Leilighed til en Arbeidsanstalt. Thi, endskjøndt der ved dette Forslag fornemmelig er taget Hensyn til Ungdommens bedre og hensigtsmæssigere Undervisning, ved at inddele samme i visse Klasser, ved Valget af Bøgerne og ved flere og duelige Læreres Antagelse, saa ønskede Man dog tillige at kunne forbinde en saadan Indretning hermed, at ikke allene de Unge, som søge Skolen, paa visse Timer om Dagen, men ogsaa andre, som ellers vilde blive Fattigvæsenet til Byrde, ved et eller andet nyttigt Haandarbejde, her kunde finde en passende Beskjæftigelse. Dog er derhos indstillet, om ikke i den Anledning maa blive nedsat en Kommission af den residerende Cappellan, Formanden for de eligerede Mænd og tvende af Fattigforstanderne, for i Forning med Sognepræsten og Bysfogden, nærmere at overlægge og bringe i Forslag, hvad som videre maatte anses nødvendigt, saavel til Skolens som Arbeids-Anstaltens Organisation og Vedligeholdelse. Til at be-

skibe de første Udgivter er Resten af Kapitalen bestemt, som er indkommen for den foromtalte Magasinaard, foruden hvad det gamle Skolehuus kan udbringes til, saavidt det kan tilstrække.

Men om Man i Henseende til de siden forefaldende aarlige Udgivter skal ligne Skatten paa Indvaanerne allene, eller paa Byens Torde og Indvaanerne tillige — derom ere Meningerne deelte. *)

Som privat Undervisnings-Anstalt udmærker sig derimod et af den residierende Kapellan, Hr. Pastor Boesen, for faa Aar siden oprettet Institut, der er forsynet med tvende Lærere og en Underlærer, og har et ikke ubetydeligt Antal Elever.

---

*) Ved den nærværende Borgerkoles Indretning skal Man imidlertid have valgt et ganske andet Local dertil, og til den Ende kjøbt den store Gaard paa Torvet, som tilhørte Landvaasens Commisjair Kannevorff.

Her undervises i alt det samme, som er befalet for de lærde Skoler, og engang hvert Aar bliver holdt en offentlig Examen. *)

Ligesaa fortjener at nævnes en af bemeldte Kapellan nyligen oprettet Søndags-Skole for Haandværks-Drenge, som der nyde frie Undervisning i Regning og Skrivning.

Endelig bør jeg heller ikke undlade, ved samme Leilighed at omtale en Mand i Faaborg, som længe før hos os endnu var tænkt paa noget Institut for Døvstumme — ved egen Flid, Tænkning og Taalmod har bragt det i dette Stykke saa vidt, som nogen.

Det er den, som Artst, allerede fortrinlig bekjendte Maler Lange, en Broder til ham, som har givet os en Prospect af Faaborg og flere Fjønne Egne.

---

*) Ved Hr. Boesens Forskyttelse ophørte dette Institut.

Men jeg vil lade Manden selv tale!
 Her er Indberetningen om hans brugte Frem-
 gangsmåade til Cancelliet:

„Den uheldige Døvstumme Morten Bjørnse
 „er fød her i Faaborg, i Mæret 1787 i Septbr.,
 „af Faderen Lårs Bjørnse, Væger her i
 „Byen, og Moderen Sidjel Marie Kelle-
 „sgaard. I Barnets spædste Alder bortdøde
 „Moderen. Faderen givtede sig igjen, men
 „uagtet det var en stikkelig og ordentlig Mand,
 „blev hans Forsarning slettere og slettere og aftog
 „saaledes, at der kort før hans Død blev gjort
 „Indforsel i hans Eiendomme, uden at Gjæl-
 „den blev betalt. Morten var under Foræls-
 „drenes Opdragelse et meget uregjerligt Barn.
 „Med Faderens Bortgang sad Stedmoderen med
 „Drengen, en mindre Sted-Datter og hendes
 „ eget spæde Barn, tilbage i den største Armod
 „og Elendighed; og hun kunde ikke tilveiebringe
 „det Nødvendige for denne kummerlige Familie.
 „Forligelses-Commisair Brandt, som Næste,
 „lod Morten spise daglig i sit Huus, for at
 „redde ham af Hungerens Nød. Man saae
 „Drengen med den største Nedslaenhed ugentlig
 „hver Løverdage at gjøre Huusbesøge hos
 „Byens Indvaanere, for at indsamle lidt til
 „Underholdning for denne trængende Familie, og
 „Nytet sagde mig, at Nøden havde lagt
 „Lomme paa hans Uregjerlighed, endskjøndt

(4)

„han fra Morgen til Aften løb hver Dag som
 „et vildt Creatur omkring paa Gaden. Kort
 „af at see Drengens ublide Kaar og denne Ules
 „tilkommende Stjæbne imøde, fandt jeg Drift
 „til at gjøre Forsøg paa, om det ikke kunde
 „være mueligt at redde denne Ulykkelige og ved
 „en utrættet Flid og hensigtsmæssig Behandling
 „at gjøre ham til et dueligt og nyttigt Lem af
 „Menneske=Selstabet.

„Udi Marts 1798 tog jeg ham i mit
 „Huus og forskaffede ham alle Nødvendigheder,
 „for hvilke jeg fandt ham blottet, jeg begyndte
 „fra mange Sider at undersøge hans Forstand,
 „og snart blev jeg overbevist, at den var skicket
 „til at dyrkes og at modtage Kundskaber, naar
 „Arbeidet blev med Iver iværksat. Men fra
 „hvilken Side hans Lænke=Evne bedst kunde
 „ordnes, var endnu en Gaade for mig.

„Jeg begyndte at skrive Benævnelser for
 „ham af alt hvad der forekom Diet, som jeg
 „lod ham efterskrive og han efterabede Bogsta=
 „verne temmelig vel; efter nogle Dages Forløb
 „viiste jeg ham de samme Ting, som han da
 „skulde skrive Benævnelser paa, og det skulde
 „sjelden slaae feil, at han jo nogenlunde kunde
 „huske at skrive det første Bogstav kjendelig,
 „men det øvrige blev noget Kradsarie, i den
 „Længde, som hans Hukommelse forestillede ham
 „Ordet. Jeg fandt, at paa denne Maade lod

„det sig ikke gjøre, at bringe ham til med Tidcu
 „at udtrykke sine Tanker; jeg begyndte derfor
 „med Alphabetet, som jeg lod ham nogle Gange
 „affkrive, og for i det Faab eengang at faae
 „ham lært at læse i Bøger, v. i. i. jeg ham
 „altid de skrevne og trykte Bogstaver, og gjorde
 „ham begribeligt, at disse Karakterer havde en
 „Bemærkelse. Da han nu temmelig vel kunde
 „skrive Alphabetet og havde dette i Huskommel-
 „sen, v. i. i. jeg ham en og anden Gjenstand,
 „skrev alle de Bogstaver, hvoraf Bemærnelsen
 „skulde sammenhættes, i en lang Afstand fra
 „hinanden og forøgte at lade ham sammenbinde
 „disse, og det lykkedes strax.

„Jeg begyndte derpaa — som hans Skri-
 „verbog udviker — at foreskrive ham alle Sub-
 „stantiver, som faldt mig ind, og lod ham
 „efterskrive disse og bestandig betydede og fo-
 „reholdte ham, at Ordet ikke udtrykte Be-
 „mærnelsen, uden just ved disse Karakterer.
 „Hans Huskommelse og Opmærksomhed bragte
 „ham saavidt, at han nogentunde kunde skrive
 „Bemærnelsen paa enhver Ting, som foresaldt.

„Jeg fandt, at han havde megen Lyft og
 „en aaden Hjerne, hvilket ansporede mig ved
 „enhver given Leilighed at arbeide med ham.
 „Ved at kaste tallende Ting ud og at skrive
 „Tallet hvergang for ham, lærte jeg ham at
 „tælle og skrive Tallet paa hvad jeg forlangte.
 (4*)

„Snart lærte han at kunne tælle Penge
 „og at afdele disse i Rd. Mk. Sk. Vægt
 „og Maal fik han og snart Begreb om..

„På Almanakken bibragte jeg ham Begre-
 „ber om Tidens Afdeling, om Maaens Afvæ-
 „ring og om Solens Op- og Nedgang paa alle
 „Marets Tider. Han kjender Tidens Frem-
 „skridt nøie; han ved altid, hvad Maaened
 „det er, hvad man hver Dag skriver, og spør-
 „ges han, hvad Klokken er, skriver han det
 „strax med Timer og Minuter.

„På Rangforordningen har jeg givet ham
 „en Maalestok, hvorefter han maaler Stændernes
 „Høihed i Staten. Naar han ser en mere
 „end almindelig Person, erkjendiger han sig, ved
 „at afmaale paa Fingeren, hvor ophøiet vel
 „denne kan være. Men ved at bibringe ham
 „alle saadanne og flere uopregnelige Kundskaber,
 „fersente jeg ikke ved enhver Leilighed at bringe
 „ham videre i at læse og skrive. Jeg begynde
 „med korte og simple Spørgsmaal at udvikle
 „hans Tænke = Evne; jeg gjorde ham Sammen-
 „bindelses = Ordene saa begribeligt som mueligt.
 „Begyndelses = Spørgsmaalene indrettede jeg saa-
 „ledes, at de kunde besvares med Ja og Nei;
 „jeg gif videre, gav ham mere indviklede
 „Spørgsmaal, erkjendigede mig nøie, om han
 „begreb dem, og naar jeg derom var overbeviist,
 „lod jeg ham besvare disse. — Svarene bleve

„almindelig uordentligen sammensatte, og det
 „gjorde mig meest Vryderie med at gjøre ham
 „det begribeligt, hvorledes de skulde ordnes, dog
 „tør jeg sige, at det ved gjensidig Bestræbelse
 „er kommen saavidt dermed, at det nogenlunde
 „kan passere for et Subject, der ikke kan bi-
 „bringes Kundskaber igjennem Hørelsen. Jeg
 „forsøgte, hvorledes han kunde læse i trykte
 „Bøger, ved at forelægge ham et Stykke til
 „Afskrivning, og dette efterkom han temmelig
 „færdig; det glædede mig. — Jeg fik nogle
 „Bøger med korte Fortællinger, hvoraf jeg for-
 „søgte, om han kunde lære udenad, det lykkede
 „des; jeg lod ham skrive det lærte af Hukom-
 „melsen og derpaa foretog jeg mig at katekisere
 „derover, for at vide, om han begreb hvad han
 „havde læst. Jeg blev ved at udføge saa
 „mange Spørgsmaal af Stykket, som muligt,
 „og han kom snart saavidt, at han nogenlunde
 „kunde besvare ethvert Spørgsmaal, som laae
 „deri, uden at sammenblande disse. Vel sandt,
 „at der undertiden i Svaret paa de Spørgs-
 „maal, som gjøres ham, kan mangle Sam-
 „menbindelses-Ord, eller og at hvert Ord ikke
 „just staaer paa sit rette Sted, men det
 „er dog altid kjendeligt, at han begriber hvad
 „der spørges.

„Dvølse vil give mere Færdighed, og denne
 „tør jeg paastaae, han allerede vilde have havt;
 „naar ikke en paafølgende Række af Stød i
 „Livet og Nærings-Syner havde fraholdt mig,

„imod min inderlige Driot at arbejde mere med ham. Winter-Aktenerne have for det meste, naar jeg har været stiftet dertil, været anvendt til hans Dannelse.

„I Hensende til Kundskaben i Maleriet, som er det jeg, foruden at danne hans Sæder og opklare hans Forstand, har søgt at vibringe ham, har han bragt det temmelig vidt, han tegner allerede i hans Stilling temmelig færdig, og Lys og Skygge veed han ret godt at anbringe; jeg lod ham indskrive ved Maler-Lauget paa 6 Aar, for i den Tid, fra den 13 Octbr. 1801 til den 13 Octbr. 1807, at lære Maler-Professionen, i hvilken Tid jeg haaber at danne ham til en duelig Malerjvend. Hans Kundskaber om Gud og de guddommelige Sandheder have heller ikke været mig ligegyldige.

„Saa snart jeg erfarede, at hans Forstand begyndte at modnes, gjorde jeg ham, ved alle Leiligheder opmærksom paa Skabningen og deraf forestillede ham Guds Wiisdom, Almagt og Godhed; det blev mig altsaa om at gjøre, at faae ham deelagt-ggjort i alle Kirkens Naademidler. Jeg gjeuenngik endeel af Lærebogen med ham; da han ogsaa der gjorde Fremgang og af Bogen kunde temmelig vel besvare mig ethvert Spørgsmaal, som jeg fremsatte, talte jeg med Hr. Bogsen, som paa den Tid havde Confirmanterne, om at antage sig ham til Underviisning, hvortil han fandt sig villig.

„Næsten hver Aften i afvigte Winter gik Drengen til ham og nød skrivelig Underviis-

„ning paa en Tavle, som han strax, naar
 „han kom derfra, indførte i sin Bog. Hr.
 „Boesen fandt sig vel fornøiet med ham og
 „fremstillede ham blandt de andre Confirman=
 „tere paa Kirkegulvet sidste Paaske=Confirma=
 „tion; og af Mortens hele Forhold ved den=
 „ne Forretning kunde Man erfare, at han sø=
 „lede Forretningens Vigtighed. Hans Wan=
 „del vedbliver at være anstændig og ordentlig;
 „hans Fritimer anvender han til nyttig eller
 „uskylldig Fornøielse. Han har taget Prospec=
 „ter af endeel af de Fyhuske Udsigter, hvor jeg
 „har havt ham med mig paa Herregaardene at
 „male; han eier en Samling af Fugle, som
 „han har udstoppet, af Insecter, som han har
 „samlet, og alle hans Handlinger og Fornøiel=
 „ser styres af Moraliteten. Paa vor aller=
 „naadigste Konges Fødselsdag, sidstleden 29 Jan.,
 „anbragte han, uden nogen Anførsel eller An=
 „viisning, i et Vindue paa det Kammer han
 „logerer, et transparent Malerie, som han til=
 „egen Fornøielse holdt illumineret den hele Aften
 „og saaledes er hans Sjæl stedse i Virksomhed. *)

---

*) Med alt dette skulle denne — Mandens roes=
 værdige Anstrængelse dog vist nok være bleven
 ukjendt, hvis han ikke, ved Cancellie=Præsiden=
 tens Narværelse i Faaborg, var bleven opfor=
 dret til at gjøre Indberetning derom.

X.

E De offentlige Indtægter og Udgivter.

Da Faaborg Kjøbstæd, som sagt, ingen publikke Eiendoms-Jorder har, eller andre visse Indtræder, maae alle de offentlige Udgivter, som her finde Sted, saasom Besjæfternes Lønninger, Reparationer, Indquarterings-Hjælpe-Skatten, m. m., lignedes paa Indvaanerne.

Maaden, som dette skeer paa, er følgende: Taxeerborgerne sætte ved hvert Aars Begyndelse en Taxt, som for i Aar er:

a. af Grunden = = Tallet = = 2217 $\frac{1}{2}$

b. — Bygningen = — = = 13829

c. — Næring . = = — = = 1128

derestfer ubregne de eligerede Mænd hvad hver Mand, i Forhold dertil, har at svare, som skeer ved at lægge alle de enkelte Summer sammen af Grund, Bygning og Næring,

og multiplicere Productet med et antaget Tal, som i Nar er 4 $\frac{1}{2}$, hvoraf da udfommer saamangeTal eller Skillinger, som reducerede til Rd. Mk. Sk. udgjor Skattens Beløb.

Dog er dette langt fra ikke nogen paalidelig Maalestof, hvad Grund- og Bygnings-Taxten angaaer. Bedre troede jeg det var, at den, i Følge Forordningen af 1 Octbr. 1802, foretagne Opmaaling af Byens Grunde, for saavidt de bruges enten til Beboelse, Huusholdning, Værksteder eller Pakhuse, blev taget til Regel ved en nye Grundtaxts Bestemmelse, saaledes at hver 50 til 100 □ Alen ansættes for noget vist i Penge, hvorefter Skattene kunde ligned; dog skulde denne Ansætning bestemmes i Forhold til Bygningernes Brug og Beliggenhed, uden Hensyn til enten de bestaae af een eller flere Etager, og alle Bygningerne, de offentlige allene undtagen, inddeles i 3 Klasser, af hvilke 1ste Klasse skulde indeholde alle Gaarde og Steder i Byen

med Port — 2den Klasse alle Stæder og Huse uden Port, og 3die Klasse alle Forstæderne og de Huse, som ere opførte paa Byens Marker.

Imidlertid er nu, efter Amtets Foranstaltning, nedsat en Commission for at regulere denne Ting, saavidt det kan lade sig gjøre, efter den for Nyborg-Kjebstæd approberede Grundtægt; og af de Mænds Kundighed, som denne Forretning er betroet, tør Man vente sig det bedste Udfald.

Hyad, isøvrigt, Byens oeconomiske Bestyrelse er angaaende, da viser den efterfølgende Extract af mit sidste Regnskab, hvor meget samtlige Indtægter og Udgifter have beløbet for Aaret 1804.

Alf de egentlige Kongelige Statter, eller andre Kongens Kasse tilflydende Indtægter, hvorunder forstaaes Extrastat, Rangstat, Embedeskat, Procentskat, Brandhjælp, Byg-

nings-Afgiwt og de uvisse Indkomster, var Beløbet, som jeg samme Aar, i særskilte Regnskaber, har aflagt Rigtighed for, i alt den Summa 1784 Rd. 4 Mk. $\frac{1}{2}$ S.

Extract

af Regnskabet for Faaborg-Kjøbstads
oekonomiske Indtægt og Udgiwt for Aar 1804:

Indtægt:		Rd.	Sf.
A.	Beholdning efter Regnskabet for Aar 1803 :	376	35 $\frac{1}{2}$
B.	Efter approberede Statteligninger :	846	90
C.	Arrest: Leie :	21	1
D.	Leie af Byens publice Bygninger og Pladser :	29	32
E.	Jordkyldspenge af nogle private Eien: doms: Jorder :	11	71 $\frac{1}{2}$
F.	Andre extraordinaire Indtægter:		
	a. for Magasinsgaarden 1744 N. 19 S.		
	b. efter Kjønnets Regn: skabet :	261—68—	
		2005	87
G.	Brandrets: Bøder :	1	32
H.	Stadepenge :		40
I.	Afstringedes Leiermaals: Bøder :		24
K.	For Borgerstads Tagelse :		64
L.	Et Forskud i Aaret 1790 :	10	57
	Summa Indtægt : Rd.	3304	53

Udgift:

		Rd.	Sl.
I	Lønninger og andre bestemte Udgifter	273	93
II	Indquarterings-Hjælpe-Skatten	185	6
III	Frie Egter, frie Quarter og Delinquents Omkostninger	55	29
IV	Reparationer og andre bestemte Udgifter		
	a. til Raadhjælpens Istandsættelse, de nye Arresters Indretning og Sprokterhusets Flotning: 1211 R. 50 S.		
	b. til andet offentligt Arbejde	160	34½
		1370	84½
V	Byens Gjæld til Hospitalet sammesteds, Kapital og Rente	54	85½
VI	Det tilbagebetalte Forskud	10	57
VII	Uetholdelig Restance for 1803	2	7
VIII	Beholdning i Kammertasken	1232	7
IX	Restance:		
	a. efter Regning til Stiftet for frie Egter og frie Quarter for Aarene 1802 og 1803: 118 R. 24 S.		
	b. tilbagestaaende Skatter	1	50 S.
		119	74
	Summa Udgift Rd.	3304	53

XI.

Justits- og Politivæsenet.

J Henseende til denne Green af min Embedspligt skulde jeg blot tilføie en Tabelle over de offentlige og private Sager, som have staaet under min Behandling ved Domstolen; dog indeholdes ogsaa desuden de ved Salling Herreds Ret, i samme Tidsrum foretagne Sager. *) Af Skifter staaer ingen ufluttet; og hvorvidt jeg som Politimester, især med Hensyn til Veivæsenet, har udrettet noget til Gavn for det Almindelige, derom maae mine Samtidige der paa Stædet dømme. Saameget er vist, at jeg efterlod Veiene paa Byens Territorium i

---

*) Byetinget holdtes før hver Onsdag, men for medelst Landstingets Skuld er Tingdagen nu, i Folge Cancelliets Tilladelse, forandret til om Fredagen; dog kunde denne Forandring kun interessere mig, som tillige Landsdommer i Byen.

bedre Stand, end jeg modtog dem; men ogsaa her erkjender jeg, hvormeget dette Foretagende maatte lettes mig, ved den Redebonhed, hvormed man fra alle Sider bidrog dertil.

T a b e l l e

over de ved Faaborg-Byeting og Galling-
Herredsting, fra den 31 Mai 1802
til 31 Marts 1805 foretagne Sager:

Forhø- rer.	indstevnte og paa- dømte Sager.			Forligte. ved Poli- tieretten.
	offent- lige.	private.	Politic- Sager.	
51.	9.	24.	53.	34.

—

XII.

Om Faaborg som Kjøbstæd er i
aftagende eller tiltagende
Tilstand.

Neppe vover jeg at antage det sidste; thi naar Man skal slutte fra en Kjøbstæds Handel og Skibsart — og hvorfra skulde Man vel med større Visshed kunde slutte? — til dens Velstand, saa er Faaborg i denne Henseende vist nok ikke mere, hvad den endog kun nogle Aar tilbage i Tiden har været. *)

Dog jeg vil troe, at denne Aftagelse blot har sin Grund i tilfældige Omstændig-

---

*) Derimod er det ikke Tilfældet med Rudsjøbing Kjøbstæd, hvor jeg var Byfoged i 13 Aar i Forveien; thi denne Byes Handel var da meget større end den forhen havde været, hvortil Aarsagen er opgivet i min Beskrivelse over Rudsjøbing. vide Jværsens almecennyttige Samlinger for Aar 1796.

heber, og at den, ved Tidernes Forandring — gid denne Kuns snart maatte indtræffe! — atter vil hæve sig til sin forrige Høide; thi endnu mangler den ikke paa Mænd, der besjæles af samme dristige Handels-Aand og samme ægte Borgerind, som hine Udvøde, en Agent Ploug, en Kjøbmand Jacobsen og hvad de flere hedde, hvis Navne ikke nævnes uden med Agtelse!

„Unsere mehresten Städte sind in schlechten Umständen; Wir sehen es; Wir sehen auch wohl die Ursachen ihrer Verfalls ein: Wohin insonderheit die schlechten Umstände, und der Volksmangel im Bauerstande, der Mangel der Fabriken und die geringen Ausbreitung des Handels gehören; aber diese Ursachen aufzuheben, ist die größte Schwierigkeit.“

Fabircius von der Stadt-Oeconomic.

